

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՌԻՍՈՒՅՈՒՄԸ ԸՍՏ ՀԱՄԱՏԵՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Գ. ԳԼՈՒԽ

ՔԱՎԱՌՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄԱՆԵՐԸ. ՅԻՍՈՒՍԻ ՇԵՏԵՒԻԼ
(Շար. Սիոն 1935, էջ 300է6)

Բ. ԶՂՋՈՒՄԸ ԵՒ ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԸ

Կը տեսնուի ահաւաստիկ թէ Յիսուս-Քրիստոսի բարոյական իտէալը ամէնուն վրայ հաւասարապէս հարկադրուող տրտաքին և միակերպ կանոնի մը, քաղաքային օրէնքի մը իտէալը չէ: Յիսուսի հետեւիլը՝ մեքենական և տառական իմաստով անոր նմանիլ, աղքատութեան նոյն կեանքը ապրիլ, միեւնոյն տառապանքները կրել չէ: «Կարէ՞ք ըմպել զբաժակն զոր ես ըմպելոց եմ», կ'ըսէր Զերեթէոսի որդիներուն (Մտթ. Ի. 22): Քրիստոս իրեն համար պարտականութիւն նկատած է մեծ գործ մը կատարել. «տալ զանձն իւր փրկանս փոխանակ բազմաց» (Մտթ. Ի. 28). բայց անիկա չէ խորհած միեւնոյն բանը հարկադրել իր աշակերտներուն: Քրիստոնէական բարոյականի բարձրօրէն անձնական այս նկարագիրը գեղեցիկ կերպով կը պատկերազարդուի տաղանդներուն առակովը (Մտթ. ԻԵ. 14-30), ուսկից հետեւալ սկզբունքները զուրա կուգան: Նախ՝ սա թէ անհրաժեշտութիւն կայ ձերքերու բաշխումին մէջ, ըստ օրինի բնութեան՝ որ անհունապէս բազմապան է. քանի որ Աւետարանը բնական վիճակին համեմատ կը վարուի, ոչ թէ զայն ջնջելու այլ սրբագործելու համար. այդ է «չնորհաց» ծառայութիւնը Եկեղեցւոյ մէջ: Յետոյ պատմականա-տեղաբան մը կայ որ համեմատական է բաշխումը պարզեցնելուն. տէրը միայն մէկ տաղանդ մը ստացողէն չի պահանջոր որ հինգ շահի, բայց հակառակ համեմատութենէն ալ գոհ չի մնար: Վերջապէս, առակը կ'ուզէ նաև հասկննել լիութիւն ազատութիւնը ծառաներուն, որոնք ա'լ իրենց տիրոջ անմիջական հսկողութեան ներքեւ չեն, բայց որոնց իւրաքանչիւրը կ'աշխատի իր կերպովը արդիւնաբերելու համար բնորոշած գումարը:

Միւս կողմէ, քրիստոնէական գործունէութեան այս անհատական նկարագիրը չի տարամբժիր — միեւնոյն ուսուցումն է որ կը ցուցնէ ատիկա — աշակերտներուն խմբաւորումը: Եթէ հաւատքը Աստուծոյ Որդիին անձնապէս յարելու գործ մըն է, հաւատացեալները պէտք չէ սովորայն որ եսապաշտօրէն վայելին փրկութիւնը: Ոչ մէկ մեծ բան չի կատարուիր՝ առանց օյժեբու գործակցութեան: Ուստի պէտք է որ Յիսուս ընդունողները իրարու գան. քրիստոնէութիւնը ընկերային զօրութիւն մըն է. Թագաւորութեան անդամները պէտք է միակ մարմին մը կազմեն. ի՞նչ է ուրեմն, և ի՞նչ ձեռք է որ կը ներկայանայ աւետարանական ուսուցումն այս մասին:

Ճիշդն ըսելով, Յիսուս քրիստոնէական հասարակութիւն չէ հաստատած: Գոնէ այս ձեռք բան մը կազմակերպած չէ ան: Ո՛չ աստուածաբանական գրութիւն, ո՛չ քաղաքային իրաւաբանութեան նախատիպ և ոչ եկեղեցական սկզբունքներ կազմած է անիկա, որոնք կարենան ծառայել իրրև կանոն ապագայ սերունդին: Բայց եթէ ուղղակի չէ կատուցած, զրած է սակայն չէնքին հիմը: Իր գործը կը պարունակէ սերմը այն ամէնուն՝ որ յետոյ զարգացած և կատարելագործուած է: Իր վարդապետութենէն զուրա եկած են Աւետարանի տառաջիկ քարոզիչներուն այնքան հարուստ իմացումները. ամբողջ Եկեղեցին բերքն է իր գործունէութեան:

Թէև Յիսուս, արդարեւ, հաւատացեալներուն ընկերութիւնը չէ օժտած ճշգրտաւած ձեւերով, կարելի է սակայն իրաւամբ ըսել թէ անիկա զայն նախատեսած է, ուղած է: Ան զայն կը ցուցնէ ոչ միայն երկտասաններուն ընտրութեամբ, այլ նաև, նոյն իսկ արտաքոյ այդ ընտանեկան շըրջանակէն, Քրիստոս կը պահանջէ, տեսնաք արդէն, որ իր աշակերտները հետեւին իրեն, ի հարկին խզելով նոյն իսկ իրենց յարաբերութիւնները կամ վտանգելով իրենց երկրաւոր շահերը (Ղկա. Թ. 59-62), Աւելին կայ. իրեն յարողները ի մի խուրձ կը փնջէ. զանոնք կը խմբէ հաւաքումի մէջ, որուն՝ երկու հատուածներուն մէջ՝ (Մտթ. Ժ. 18, 19. Ժ. 17) կուտայ այն անունը որ կը մնայ անկէ ի վեր:

Առաջինը (Մտթ. Ժ. 18, 19) այն

հռչակաւոր յայտարարութիւնն է, որմէ հանած է կաթօրկութիւնը Պետրոսի գլուխաւորութեան իր վարդապետութիւնը: Այս տեղ չենք ուզեր կանգ առնել բնաւ արդի քննադատներէն ոմանց՝ այդ երկու հատուածներուն վաւերականութեան մասին յայտնած տարակոյսներուն առջև, որոնք ծանրորէն վիճելի են իրենք մանաւանդ: Կը բաւականանք իշխեցնելով միայն թէ, ըստ այդ հատուածներուն, Յիսուս չէ ուզած ըսել երբեք թէ Եկեղեցին պիտի չինէ առաքելային անձին վրայ: Տիրողը խոստումին մէջ կարց բնաւ չկայ անոր անձին մասին: Ամբողջ խնդիրը հաւատքի անդրադարձութեան վրայ է: Եկեղեցին անասան հաւատքի վրայ կը կանգնի. այս է Յիսուսի խօսքերուն էությունը: Տեսէ՛ք, այդ առաջին հատուածին յաջորդ տողերուն, 23րդ համարին մէջ, Յովնանու որդին յանդիմանած պահուն, Քրիստոսի գործածած բառին խոստութիւնը ի՞նչ ծանր հակադրութիւն մը կը չինէ նախապէս գործածուած գովաւորի խօսքին: «Վէ՛մո կոչուածին հիմակ կ'ըսէ. «Ե՛րբ յետոս իմ, սատանայ, գայ խոստութիւն իմ ես գուռ: Փրկիչը այս երկու այնքան տարբեր արտայայտութիւններով կ'ուզէ յատկանշել երկու ներհակ զգացումները, որոնց գործիքն ու կերպով մը մարմնացումը եղած էր Պետրոս այնքան կարճ ժամանակի մէջ: Պետրոս «վէ՛մ մըն է, իբրև Մեսիային առաջին խոստովանողը, բայց նոյն ատեն Սատանին գործակից մըն է՝ իր վարդապետը այնքան պանծացնելէ անմիջապէս վերջ երեսը դարձնելու համար այն սուրբ ե օրհնուած ճամբէն, որ, թէև ցաւալին, բայց Յիսուսի համար պարտականութեան միակ ճամբան է:

Եթէ ուրեմն ճիշդ պիտի չըլլար այդ խօսքին վրայ հիմնել առաքելական գլխաւորութեան տեսութիւնը, նոյնքան անճիշդ պիտի լինէր սակայն, միւս կողմէ, ընդհանրացնել զայն՝ անխոր պատշաճեցնելով բոլոր քրիստոնեաներուն: «Դու ես Պետրոս»... և «ի վերայ այդ վրիմի շինեցիք»... Ի զուրբ է այս երկու խօսքերուն յարաբերութիւնը չհասկնալ ձեւացնել: Սոստում մըն է անիկա, Պետրոսի եղած, իբրև հաւատացեալներու առաջինին, որ, իբր այդպիսի օք, առանձնաշնորհութիւնը կը

ստանայ, որ և է ուրիշէ առաջ. հաստատողներէն մին ըլլալ Եկեղեցիին. միայն այդ արտոնութիւնը անքան սերտիւ կատում ունի անոր տրամադրութիւններէն և ընթացքէն, — բաղդատել ժժ. րդ գլուխին 18րդ և 23րդ համարները, — որ անիկա անոր կը շնորհուի իր հնազանդութեան և հաւատքին համամատնութեամբ:

Բայց աւելի կարեւոր է դիտել թէ Քրիստոսի անուան դաւանութեան վրայ հիմնուած հաստատութիւնը առաջին անգամ հոս կ'ընդունի Եկեղեցի անունը: Արդ, եթէ իսրայէլացիներուն մէջ, ἐκκλησία ընտրեալ ժողովուրդին խմբումն էր (Բ. Օր. ԻԳ. 2, 3), Նոր Աւստին մէջ անիկա ընկերութիւնն էր անոնց որոնք լսած են Տիրոջ հրաւերը և պատասխանած են անոր: Ըստ ուսուցման Յիսուսի, այդ հաւատքումը շինուածի մը կը նմանի. նոյն իսկ զանգուածային կառուցուածք մըն է ան, այնքան ուժով որ ոչինչ կրնայ զայն խախտել: Ի զուր մեղեկներուն կայտնը, այսինքն մահուան իշխանութիւնը («Դուրեք գոտիոց») իր տարկները կը կանգնէ անոր հիմքին. այս ահարկու գործութիւնը, որուն զէմ աշինչ կրնայ տեղալ այս աշխարհի վրայ, պիտի չկարենայ նուաճել Տիրոջ փրկանաւորածները: Ուստի, Եկեղեցին, տեւական և անկորնչական (Հ. 18), աշխարհի մէջ տնօրէնն է կանգնին. Յաւիտեական նին ճշմարիտ պատգամաւորը երկրի վրայ, անիկա մարդոց կը հաղորդէ աստուածային այն խօսքը, որ զանոնք ստացողները կ'ընէ երկնից սուրբ ժառանգութեան (Հ. 19):

Հոս ալ սակայն կարեւոր է ըմբռնել ընտրին իմաստը. «կապել»ու, այսինքն մեղքերը հաստատելու, և «արձակել»ու, այսինքն ներելու և արձակելու իրաւունքը մի միայն Պետրոսի չէ տրուած, ինչպէս պիտի կարենար կարծուիլ՝ այդ յայտարարութեան անձնական նկարագիրը ունենալով ի նկատին: Ո՛ր ապաքնն նոյն արտոնութիւնը ուրիշներուն ալ շնորհուած է (Մատթ. ԺԸ. 18): Թագաւորութիւնը բացողն ու փակողը՝ երկրի վրայ խոստովանուած ճշմարտութիւնն է, Աւետարանը Յիսուսի՝ որուն համար կ'ըսէր երբեմն Սիմէոն ծերունին Մարիամը. «Ահա աս կայ ի զեւտրումն և ի կանգնումն բազմաց ի մէջ իսրայէլի, և ի նշան հակառակութեան» (ՂԿ.

Բ. 34), Արդ, որովհետև Քրիստոս, իր համարձույնն ետքը, աշխարհի վրայ իր Եկեղեցիին միջոցաւ միայն կը գործէ, այս պատճառաւ իր քոյրը աշակերտներուն յանձնած է կապիւռ և արծակելու իրաւունքը:

Այս է Տիրոջը հասարակութեան գործը՝ մարդոց հետ իր արտաքին յարաբերութիւններուն մէջ: Բայց ի՞նչ պէտք է լինի ան ներքնապէս, բուն իսկ իր անդամներուն հանդէպ: Այս է ահա որ մատնանշուած երկրորդ խօսքին մէջ կը ցուցուի (Մտթ. ԺԸ. 17): Թիսուս անոր մէջ Եկեղեցին կը ներկայացնէ իբրև միջամտող հաւատացեալներու միջև պատահած վէճերուն: Երբ աշակերտներէն մէկը յանցանքի մէջ գտնուի, եթէ խրատին չէ անտուգած, բոլոր եղբայրներուն ներկայութեանը կը հանուի, ու կ'ինքնաբերութիւնը կը փոխուի: Եթէ նորէն չխոստովանի և պնդէ, ամէնքը կը խղեն իրենց յարաբերութիւնը անոր հետ: Թէև աւետարանը տեսակ մը հակակիւիճի իրաւունք կուտայ հաւաքուածներուն, բայց, ինչ որ նկատուի իրողութիւն է, Յիսուս ոչ մէկ վարչական կամ իրաւաբանական մանրամասնութեան մէջ չի մտնել:

Ի մի բան, ամէն ինչ պարզ և գործնական է Աւետարանով ստեղծուած հասարակութեան այս նկարագրութեան մէջ: Շէնքին պատկերը մտածել կուտայ միայն ամբողջի մը վրայ, ինչ որ կը հաստատեն համատեսական ուրիշ յայտարարութիւններ ևս: Աշակերտները գործաւորներ են իրենց Տիրոջը այգիին մէջ (Մտթ. Ի. 1-16), ուրիշ խօսքով՝ անոնք հաւաքական գործունէութիւն մը ունին: Թիսուս զանոնք դեռ կը բաղդատէ իրենց տիրող ստացուածքը շահաբեր ընելու պաշտօնը ունեցող ծառաներու հետ (Մտթ. ԻԵ. 14-30), հարսնիքի խնճոյքին հրաւիրուած կողնակաշններու (Մտթ. ԻԲ. 1-14), առարկայ միւսնոյն կոչին, և վայելող թագաւորական ներկայութիւնը: Վերջապէս կոյսերու, որոնք արթուն կը մնան մինչև Փիսային ժամանակը (Մտթ. ԻԵ. 1-12): Ու ոչ միայն Քրիստոսը՝ այսպէս կ'արտայայտէ միտքի միութիւն մը, որ պէտք է գոյութիւն ունենայ աշակերտներուն միջև, այլ նաև կը հաստատէ զայն երկու «նշան»երով: «Արքայական» որ կը նշանակէ մուտքը նոր

ընկերութեան մէջ (Մտթ. ԻԸ. 19, Մրկ. ԺԶ. 16), և հաղորդութեանը (Մտթ. ԻԶ. 26-28, Մրկ. ԺԴ. 22-24, Դկ. ԻԲ. 19, 20), որուն այնքան հարուստ և զաւանսական գրութեանց շրջանակին մէջ դժուարաւ պարփակելի իմաստը այնքան բուռն հակաճառութեանց պատճառ եղած է մինչև ասոր: «Նոր Ուխտին ճաշը, կը գրէ Grau, իր վրայ կը միտցնէ ամենէն հրաշալի հակադրութիւնները: Մարմնաւոր է ան, և սակայն հոգեւոր նոյն ատեն. մահուան ճաշ մըն է, և սակայն նաև ուրախութեան տոն մը. ինչպէս Իսրայելացաց Զատիկը, անիկա կը յաւերժացնէ անցեալը, և սակայն նոյն ատեն կը իրականացնէ պապական՝ մինչև բոլոր իրիւր փառաւորութիւնը: Ուրիշ ժամանակակից աստուածաբան մը, Wend, հիւթեղ և պայծառ վերլուծումի մէջ, կ'ըսէ. Եկեղեցւոյ վարդապետութիւններէն ոչ մին այնքան խորապէս նշանակալից է որքան այս խորհուրդը, որ զոհի ճաշն է, փրկութեան ժողովուրդին հաստուցուած: Թիսուս պտտականացնէ ան հաստուտեց զայն ի յիշատակ իր մահուան. բայց զատկական գառին հետ անոր հանգիստութիւնը ցոյց կուտայ տրամած ուշակերտներուն թէ, Աստուծոյ զօրութեամբը, ուրդ պատարագը փառաւոր ազատագրութեան մը կը փոխարկուի: Բեկուած մարմինը և հեղուած արիւնը՝ փրկագործ յանձնաւորութիւնն է որ կուտայ ինքզինքն, հաւատացեալներուն ազատամիտ համար: Մարդ պարտի «ստեղծ մարմինը» Փրկչին, մասնակցելու համար անոր զօրծին. խորհրդաւոր ճաշ, որուն մէջ կը վերանորոգուի մարդը ամբողջ, հոգի և մարմին, մինչև ի յաւիտեանս. սեղան սուրբ՝ որ Տիրոջ կենդանի հաղորդութեան մէջ կը միտցնէ նոր Ուխտի ժողովուրդը:

Այսպէս, Քրիստոսը թագաւորութեան աշխարհի մէջ իրականացումն է, եթէ թագաւորութիւն բառը կը ցուցնէ ինչ որ կայ երկնային և անյեղալ այդ գործարանաւորութեան մէջ, Եկեղեցի բառը աւելի մատնանիշ կ'ընէ անհատական, մարդկային կազմը. երկու արտայայտութիւններէն մին (ἐκκλησία) մտածել կուտայ քրիստոնէից խումբութիւն վրայ. միւսը (βασιλεία τοῦ Θεοῦ)՝ ամբողջութեան աստուածային վարչութեան

վրայ: Կարելի պիտի ըլլար նոյն իսկ աւելցնել, բաղդատելով երկու ծանօթընները իրարու հետ, անկարտարար Աւետարանի զանոնք գործածելու կերպէն, թէ Թագաւորութեան գաղափարը աւելի լայն է քան Եկեղեցիինը. վասնզի մինչ Թագաւորութիւնը իր մէջ կը պարուրէ Եկեղեցին, Եկեղեցին չի կրնար ամբողջովին իր մէջ պարունակել Աստուծոյ Թագաւորութիւնը: Թագաւորութիւնը Եկեղեցիին է այն ինչ որ է սեռը տեսակին: Եկեղեցին Թագաւորութեան պատմական արտայայտութիւնն է. բայց երկնից Թագաւորութիւնը կը տարածուի աւելի բարձր և կը գլխանցնի զայն ամէն կողմերով: Ստոյգ է թէ համառոտական բազմաթիւ կտորեւոր Թագաւորութիւն» կը կոչեն ինչ որ Պզոտ կարծես թէ Եկեղեցիի պիտի կոչէր: Այսպէս, Մատթէոսի ԺԳ. գլուխին առանկները, որոնք մարգարէական պատմութիւնն են Եկեղեցիին՝ յընթացս իր զարգացումին. բայց տարբերութիւնը այն է միշտ որ Եկեղեցին ձեւն է միայն յայտնումին Թագաւորութեանը, որ, ինքնին, կը ներկայացնէ Եկեղեցիին վարիչ սկզբունքը, աստուածային զօրութիւնը ու նոյն ատեն փրկածաներուն տրուած շնորհները:

Հասկնալի է հետեւաբար թէ Յիսուս, որուն նայուածքը կը տիրէ դարերուն վերայ, ինչո՞ւ աւելի արգելադրել էր իւրէ, մինչ աշակերտները, որոնց պաշտօնն է պատմութեան մէջ իրականացնել Քրիստոսի ծրագիրը, կը նախընտրեն Եկեղեցի կամ ճորտատնէից ժողով բառերը: Աւելցնենք նաեւ թէ այս Թագաւորութիւնն բառով Յիսուս ոչ միայն կը լայնցնէր հորիզոնը, այլ նաեւ, անցնալիս յարիւրով, ինքզինքը մատչելի կ'ընէր Հրէից, մինչդեռ Եկեղեցիի աւելի անհատականացնող անուանումը, որ աւելի վերջէն գործածուեցաւ, կը համապատասխանէ Աւետարանի նոր նկարագրին: Այս դիտողութիւնները ընդունելի թուին կամ ոչ, Աստուծոյ Թագաւորութիւնը կը մնայ միշտ կեանքի այն գործարանութիւնը, որ այս երկրի վերայ Եկեղեցիին կը պարուրէ իր մէջ, որպէս ինչ, որ մը, իր փառքին լրութեան մէջ ներկայացնէ Վեցերորդ Թագաւորին սերբութեան տիրապետութիւնը: Այժմեան վիճակին և ապագայի լուսափայլ հեռապատկերներուն միջև եղած այս հակադրութիւնը այնքան աչքառու է որ, ի տես այս տարբերութեան, հաւատացեալը իր աղօթքներով ու բղձանքներով կ'ազէ փութանքն իր կատարումը փրկութեան՝ զոր խոստացած է Քրիստոս, և որուն հանգամանքները պարտինք որոշակի նշանակել տակաւին:

(Շարունակելի) Ժ. Պ.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՁԱՅ ՏՕՆԸ՝ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ ՆԿԱՏՈՒԱԾ

(Անճապիկ, մեծաւորաբար, ինչ որ Ս. Պատրիարք Հայրը խօսեցաւ Ս. Բակոբեանց Տաճարին մէջ Սրբոյ Թարգմանաց վերջին տօնին յաջորդ Կիրակի օրը):

Դիտելի է որ Սրբոյ Թարգմանաց երեք տօներուն ես, որոնք կը կատարուին տարուան ընթացքին, Եկեղեցւոյ մէջ իբրեւ ճաշու ընթերցուած կը կարգացունեն Աւետարանէն կամ առաքելական թուղթերէն այնպիսի հատուածներ, որոնց և այդ օրերու խորհուրդին միջև ներքին աղեղս մը կայ կարծես: Սոսկ զիպուածակա՞ն բան մըն է այդ՝ թէ կանխամտածուած կարգադրութեան մը արդիւնք. այդ չէ՞ աւելի որ պիտի հետաքրքրէր զիս. զի կը կարծեմ թէ երկու պարագային ալ պիտի չգաղթէր անիկա խորհրդաւոր լինելէ:

Այսպէս, այդ երեք տօներէն առաջինին, որ նուիրուած է Ս. Սահակի յիշատակին միայն, օրուան Աւետարանի ընթերցումն է Յովհաննու Ժ. 11-16բ. տես եմ հովիւն քաջ. հովիւ քաջ զանձն իւր զնէ ի վերայ ոչխարաց: Իսկ վարձկանն որ ոչ է հովիւ, որոյ ոչ իւր են ոչխարք: Իբրեւ տեսանէ զգայլն զի գայ, թողու զոչխարսն եւ փախչի. եւ գայլն յապիւրտակէ զնա եւ ցրուէ. քանզի վարձկանն է, և չէ փոյթ նմա վասն ոչխարացն: Ես եմ հովիւն քաջ և ճանաչեմ զիման եւ ճանաչեմ յիմոցն»: Իսկ առաքելականը՝ Երրայեցեաց ԺԳ. 17բ. «Անկիզիբ լըբուք առաջնորդաց ձերոց... զի նոքա տաքին վասն ողուց ձերոց, որպէս թէ համարս տալոց իցին ընդ ձեզ. զի խնդութեամբ արտացեն զայն եւ մի՛ յոգւոց հանելովս: Ինչպէ՞ս չտեսնել աստուածային այդ բառերուն մէջ շողացող շատ որոշ ակնարկութիւնը՝ հոգեկան այն տաժանքներուն, որոնց մէջէն հարկադրուած է յաճախ անցնել հոգեւին իր կոչումին պարտականութիւններուն նըւթրուած հովիւը, առանց ատոնց համար կորսնցնելու սակայն իր գիտակցութիւնը իր գործին սրբութեան և իր սիրտին անկեղծու-